

Становище

от проф. д.ю.н. Вихър Николов Кискинов

по конкурса за заемане на академичната длъжност „професор” по право -
3.6. (обща теория на правото)

Конкурсът за професор по обща теория на правото е обявен в „Държавен вестник“, бр. 35 от 2018 г. Единствен участник в него е доц. д-р Янаки Стоилов. Кандидатът участва в конкурса с една монография, 18 статии и 19 публикации в областта на политическата теория.

Монографията изследва съществената за правната теория проблематика за правните принципи. Статиите в голямата част на съдържанието си подкрепят и развиват тезите на автора по темата на монографията.

Правните принципи е една от вечните теми в правната наука, в нормотворчеството и в правното прилагане. Тя стои в центъра на научно внимание на изследователите, независимо от правната система, която изследват. Виталността на темата се дължи на основополагащата роля на правните принципи за разбиране, създаване и прилагане на правото. Поставянето им в центъра на определена концептуална система е началото на научни теории и обяснения за социалния феномен „право“. Правните принципи са концентрация на основанието, смисъла, целите на нормативната уредба, а в правнофилософски аспект са фундаментът на дадена нормативна система, включително валидността на нормите в нея. Авторът в увода на монографията очертава мястото на принципите така: „Правните принципи са свързващият елемент между морала, по-общо ценностите и правото, от една страна, и идеите, по-общо политиката и правото, от друга.“ Едновременно с това „в процеса на правното действие правните принципи не се разтварят, не се претопяват нито в морала, нито в политиката, а запазват собствения си облик и относителна самостоятелност“. Правните принципи заемат мястото между цели и стремежи на обществени групи, от една страна, и субективната общественно-политическа действителност и непостижният идеал за рационалност в правото, от друга страна.

От позицията на системните изследвания и системното разбиране за правото правните принципи се намират на границата между неформалното и формалното в правната система. Изследванията досега мълчаливо са се съгласявали с тази неопределеност, което състояние не позволява рационализация на научните, нормотворчески и правоприложни методи. В този аспект според мен основен принос на представения от кандидата труд е именно намерението за преодоляване на неопределеността; изследване на

връзката между социално и правно чрез правните принципи, между субективни цели и рационална мяра за поведение на правните субекти.

Самият автор определя целта си така – „моят стремеж е да покажа, че съществува организиращ признак, а това са нормативните свойства на правните принципи, които позволяват, без да опростяваме прекалено изучаваното явление, да го обособим откъм неговия предмет.“. Именно нормативните свойства на правните принципи осигуряват рационализация на цялостната проблематика и условия за създаване на рационални юридически методи процедурите на нормотворчество и правоприлагане.

Като продължение на тази линия авторът развива проблема за функциите на правните принципи. Оригинален е приносът относно обособяване на техни социални и нормативни функции. В тази логическа последователност монографията за първи път в правната литература въвежда понятието „форма на правните принципи“, без което е невъзможно тяхното установяване, изброяване, класификация и изобщо конкретен теоретичен анализ.

Предложени и анализирани са критерии за разграничаване на правните принципи и правила, като на тази основа са дадени оригинални определения на тези две понятия. Нови елементи се съдържат в разглеждането на правните принципи във връзка с проблема за валидността в правото. Правото се легитимира политически чрез ценности, а юридически чрез принципи. Може да се приеме предположението за легитимност на правото, докато то не бъде отхвърлено по силата на нов социален и правен ред.

Силно впечатление прави конструктивната мисъл на автора, която проличава особено ясно върху фона на проблематика с изявиени неформални качества. Като поставя проблем, той търси и намира негово теоретично обяснение. Проличава неговия политически опит при трактовка дори на строго теоретични теми. Например – „Принципът на равенството е едновременно проверка и изпитание на демокрацията.“ Обществено-политическата кариера на автора протича в момент на дълбоки социални промени. Това обстоятелство е позволило да открие непреходните фактори, които въздействат върху правните нормативни инструменти.

Широкият поглед върху проблематиката, както и основополагащия характер на избраната тема позволява на автора да формулира оригинални изводи за съотношението между политика, правни принципи и право. Редица заключения не трябва да бъдат подминавани. Например, че „едни от най-важните властови сфери днес – финансовата система и медиите почти не са уредени в съвременните конституции.“ В статията „Къде е

границата между право и политика?“ оригинални са изводите за разграничението на властта, за мястото на конституционното правосъдие. В статията „Референдумът срещу недостига на легитимна власт“ – за дилемите на референдумите; за предложените решения по основни въпроси по темата. Впечатление правят констатациите на автора относно връзката между основни правни възгледи и методологията на правната наука: идеите за обособяване на донякъде нови точки на съприкосновение и съответно разделение между основните направления в правната теория.

Размислите на автора относно юридическо обучение, основано върху правни принципи – стр. 32, пораждат редица въпроси. Без да се впускам в анализ и доводи в други аспекти и научни перспективи, отбелязвам, че центриране на обучението спрямо правните принципи не е единственият и достатъчен фактор за преодоляване на сериозните проблеми в съвременното юридическо образование. Аргументирал съм становището си, че общи юридически нормативни и концептуални модели, включително принципи, допълнени с предписанията на една *съвременна* юридическа методология, е новата основна идея на юридическото образование в информационното общество.

Особено внимание заслужава заключителната глава на монографията, в която авторът поддържа тезата, че „равенството е принцип, положен в основата на правото“, като прави опит за създаване на правна и социална философия въз основа на този принцип. Аргументацията е впечатляваща. Привеждат се доводи от различно естество и в обширен исторически контекст. Според мен остава открит въпросът дали принципът на равенството е всеобхватен, дали обяснява непосредствено всички функции на правото, особено на съвременното право. Би било добре да се обсъди дали определящите качества на принципа обхващат всички състояния, функции и прояви на съвременното право.

Представеният монографичен труд и статиите към него отговарят на изискванията на закона за заемане на академичната длъжност „професор“. Поради това препоръчвам на научното жури да предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет доц. д-р Янаки Стоилов да бъде избран за професор по обявения от СУ „Св. Климент Охридски“ конкурс по професионално направление 3.6. (обща теория на правото).

6.08.2018 г.

.....

проф. д.ю.н. Вихър Кискинов